

آشنایی با
تاریخ هنر و معماری
ایران و جهان

دکتر علی محمودی عالمی

۱۳۹۲

شابک	978-600-5894-98-1
شماره کتابشناسی ملی	۳۳۵۲۵۶
عنوان و نام پدیدآور	آشنایی با تاریخ هنر و معماری ایران و جهان / نویسنده علی محمودی عالمی.
مشخصات نشر	امل: وارث وا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۳۳۲ ص: مصور، نمودار: ۲۲ × ۲۹ س.م.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۱۷ - ۲۲۲.
موضوع	هنر -- تاریخ
زبوع	هنر -- ایران -- تاریخ
زوع	معماری -- تاریخ
موضوع	معماری -- ایران -- تاریخ
زبان دیوبنی	۷۰۹
رده بندی کنگره	۱۳۹۲۵۳۰۰N / م۳ ۱۵
سرشناسه	محمودی عالمی، علی، ۱۳۵۵ -
وضعیت فهرست نویسی	فیا

آشنایی با تاریخ هنر و معماری ایران و جهان دکتر علی محمودی عالمی

صفحه آرایی: هدا ستاری فقیهی

طرح جلد: محمدرضا سلیمیان

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

چاپ و صحافی: سیرنگ - مبین

شمارگان: ۲۰۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

انتشارات وارث وا

۰۹۱۱۱۲۷۶۶۱۰ - ۰۱۲۱ ۲۲۶۸۷۰۹

حق چاپ محفوظ است

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

این کتاب با همکاری و حمایت دانشگاه علمی کاربردی فرهنگ

و هنر، واحد ۲ مازندران (نوشهر)، چاپ و منتشر گردیده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مبانی تاریخ هنر.....
۲	پیدایش هنر قبل از تاریخ.....
۴	چار هنر.....
۵	■ گوهر فرم.....
۵	■ عناصر فرم.....
۵	■ خط.....
۶	■ سایه روشن.....
۶	■ رنگ.....
۷	■ زمینه یا بافت.....
۷	■ سطح - جسم - حجم.....
۷	■ فرم در هنرهای مصور.....
۹	■ فرم نقاشی.....
۱۰	■ فرسک.....
۱۰	■ دترامپ.....
۱۰	■ نقاشی رنگ و روغن.....
۱۱	■ نقاشی آبرنگ.....
۱۲	میان رودان.....
۱۳	■ سومر.....
۱۸	پیکره تراشی.....
۲۱	■ آکد.....
۲۳	پیکره تراشی.....

۲۵	▪ بابل
۳۰	▪ آشور
۳۶	▪ بابل نوین
۳۸	ایران
۳۹	▪ در آمیختگی هنر ایرانی
۴۰	▪ هنر و معماری ایلام
۴۲	▪ هنر و معماری ایلام قدیم
۴۲	▪ هنر معماری ایلام میانه
۴۵	▪ تقویم انجیر زیگورات چغازنبیل
۴۶	▪ چگونگی ایجاد تپه در تپه آفتابی زیگورات چغازنبیل
۴۷	▪ سفالگری و پیکرک های سفالی
۴۸	▪ ایلام جدید
۴۹	مادها
۵۱	▪ سفال
۵۵	▪ روش عمده ی تولید و طراحی سفال در دوران کهن
۵۶	▪ سفال کلیورگان
۵۸	▪ سیلک کاشان
۵۹	▪ گودین تپه
۶۰	▪ باباجان تپه
۶۱	▪ نوشیجان تپه
۶۳	▪ تپه حسنلو (حسنلاو)
۶۴	▪ گور دخمه فخریکا
۶۴	▪ گور دخمه قیزقاپان
۶۵	▪ گور دخمه داود دختر

- ۶۵ ▪ گوردخمه دکان داود
- ۶۶ پوشاک ماد
- ۶۷ هخامنشیان
- ۶۹ ▪ تخت سلیمان
- ۶۹ ▪ پل پاسارگاد
- ۶۹ ▪ باغ پاسارگاد
- ۷۰ ▪ آرامگاه کوروش
- ۷۰ ▪ تخت جمشید
- ۷۴ ▪ کاخ بهرام کوروش
- ۷۴ ▪ کاخ اختصاص کوروش
- ۷۵ ▪ کاخ دروازه ملل
- ۷۶ ▪ کاخ شائور
- ۷۶ ▪ کاخ هدیش
- ۷۷ ▪ کاخ تچر (تزر)
- ۷۸ ▪ دروازه ورودی تخت جمشید
- ۸۰ ▪ کاخ آبه دنه
- ۸۲ تاریخ معماری تخت جمشید
- ۹۱ نقش جدال شیر و گاو در تخت جمشید
- ۹۳ هیأت های اقوام تابعه
- ۹۴ نقش گیاهان در تخت جمشید
- ۹۵ گل نیلوفر آبی = گل خورشید
- ۹۶ نقوش برجسته آرامگاه ها
- ۹۶ تاج شاهان
- ۹۸ قرص بالدار در هنر هخامنشی

- ۹۸ بال ها
- ۹۸ نقش انسان
- ۹۹ یوغ
- ۹۹ کاخ آپادانا شوش
- ۱۰۰ نمونه هایی از هنر هخامنشیان
- ۱۰۲ پارتی (اشکانیان)
- ۱۰۳ معماری
- ۱۰۴ نم (کاسه)
- ۱۰۵ کاخ آنت
- ۱۰۶ تخت سلیمان
- ۱۰۶ صد دروازه (هیکانوه پارس)
- ۱۰۷ کوه خواجه
- ۱۰۷ دارا بگرد
- ۱۰۸ تیسفون (تیسفون)
- ۱۰۸ هترا
- ۱۰۹ گور
- ۱۰۹ معبد آناهیتا در کنگاور
- ۱۱۲ تزئینات در معماری پارتی
- ۱۱۲ نقاشی
- ۱۱۴ نقوش برجسته
- ۱۱۵ سفالگری
- ۱۱۵ مروری بر تاریخ سفال اشکانی
- ۱۱۷ نمونه هایی از هنر سفالگری اشکانی
- ۱۱۷ نمونه ای از ریتون ها، زیورآلات و ظروف زرین دوره اشکانی

۱۱۸.....	ساسانیان.....
۱۱۹.....	▪ معماری ساسانی.....
۱۱۹.....	▪ تخت سلیمان.....
۱۲۰.....	▪ قلعه دختر فیروزآباد.....
۱۲۲.....	▪ طاق کسری.....
۱۲۴.....	▪ بازمانده‌ی طاق کسری در تیسفون سال ۱۹۳۲ میلادی.....
۱۲۴.....	طاق بستان.....
۱۲۵.....	▪ کاخ بوسهر.....
۱۲۵.....	▪ معبد ناهید در شاپور.....
۱۲۷.....	▪ کاخ بزرگ شاپور.....
۱۲۸.....	▪ کاخ فیروزآباد.....
۱۳۱.....	▪ آتشکده‌ها در دوره‌های ساسانی.....
۱۳۲.....	نقوش برجسته.....
۱۳۴.....	منسوجات.....
۱۳۴.....	ترتیب ظروف.....
۱۳۴.....	هنر فلزکاری در عهد ساسانی.....
۱۳۹.....	▪ نمونه‌هایی از هنرهای گوناگون ساسانیان.....
۱۴۲.....	مصر.....
۱۴۵.....	▪ دوران کهن.....
۱۴۵.....	معماری.....
۱۴۶.....	▪ اهرام ثلاثه.....
۱۴۷.....	پیکره تراشی مصر کهن.....
۱۴۷.....	نقاشی مصر کهن.....
۱۴۸.....	▪ دوران پادشاهی میانه مصر.....

۱۴۸.....	▪ پادشاهی دوران جدید مصر.....
۱۵۰.....	▪ دوره اخناتون.....
۱۵۱.....	هند.....
۱۵۴.....	▪ موهنجودارو.....
۱۵۵.....	آریایی ها در دوره ودائی.....
۱۵۶.....	معماری عصر بودایی.....
۱۵۶.....	ممارى مذهبی عصر بودایی.....
۱۶۷.....	▪ استوپا.....
۱۵۷.....	▪ استوپا ساسانی.....
۱۵۸.....	▪ معابد غاری.....
۱۵۸.....	معبد غار کارلی.....
۱۵۸.....	غار آجانتا.....
۱۵۹.....	▪ برج بوده گویا.....
۱۵۹.....	معماری معابد هندو.....
۱۶۰.....	معماری معابد جین.....
۱۶۱.....	چین.....
۱۶۲.....	▪ پیدایش خلقت در چین.....
۱۶۳.....	فلزکاری.....
۱۶۴.....	معماری.....
۱۶۶.....	▪ معابد چینی ها.....
۱۶۷.....	▪ پاگودا.....
۱۶۸.....	▪ دیوار چین.....
۱۶۹.....	سبک های معماری مذهبی چین.....
۱۷۰.....	نقاشی چین.....

۱۷۱	 ژاپن
۱۷۳	 ■ معماری ژاپن
۱۷۴	 ■ خانه های ژاپنی
۱۷۶	 نقاشی
۱۷۷	 پیکره تراشی
۱۷۷	 فلز سازی
۱۷۷	 تراور سازی
۱۷۹	 آمریکا
۱۷۹	 آمریکا دکور
۱۸۰	 ■ هنر آمریکای شمالی
۱۸۱	 ■ معماری
۱۸۴	 آمریکای جنوبی
۱۸۵	 ■ هنر آمریکای جنوبی
۱۸۶	 ■ معماری
۱۸۸	 ■ نمونه آثار از طلا و نقره اینکا
۱۸۹	 آمریکای شمالی
۱۹۰	 ■ هنر آمریکای شمالی
۱۹۰	 ■ معماری
۱۹۱	 ■ سبدهای و سفالگری
۱۹۳	 آفریقا
۱۹۴	 ■ هنر پیش از تاریخ آفریقا
۱۹۸	 ■ هنر قبیله ای آفریقا
۲۰۶	 ■ نمونه ای از هنرهای آفریقا

۲۰۸	یونان
۲۱۲	▪ مجسمه سازی
۲۱۳	▪ معماری
۲۱۴	▪ آکروپلیس
۲۱۴	▪ معابد یونان
۲۱۴	▪ آگیا
۲۱۵	▪ یون
۲۱۵	▪ توراتس
۲۱۵	▪ معبد زئوس
۲۱۶	▪ معبد آپولو
۲۱۶	▪ قربانگاه
۲۱۶	▪ خانه های یونان
۲۱۷	▪ پیکره تراشی
۲۱۷	▪ پیکر تراشی در شیوه هندسی
۲۲۰	▪ نقاشی اژه ای
۲۲۰	▪ نقاشی مینوسی
۲۲۰	▪ نقاشی یونانی
۲۲۲	▪ نمونه هایی از مجسمه فیلسوفان یونان
۲۲۴	روم
۲۲۵	▪ اتروسکها
۲۲۶	▪ هنر و معماری اتروسکها و روم
۲۲۹	▪ معماری
۲۳۳	▪ نقاشی
۲۳۴	▪ پیکره تراشی

۲۳۸	رومیان
۲۴۰	دوره جمهوری
۲۴۱	شبیه سازی از چهره
۲۶۰	پیکر تراشی و نقش برجسته ساختمانی
۲۶۲	موسیقی در روم باستان
۲۶۴	معماری عصر جمهوری
۲۶۴	معماری دوره امپراطوری
۲۶۵	کلوین
۲۶۵	حمایه رومی
۲۶۵	طاق نصرت
۲۶۶	معماری روم در دوره جدید و بیزانسی
۲۶۷	پیکره تراشی
۲۶۹	موزائیک کاری و نقاشی
۲۶۹	حجاری و کنده کاری - ظروف و منسوجات
۲۷۰	دوره بازشناسی
۲۷۱	معماری رومانسک
۲۷۲	سبک رومانسک فرانسه، ایتالیا، انگلیس
۲۷۳	انواع سبک های رومانسک
۲۷۴	هنر و سبک گوتیک
۲۷۶	مقایسه و مشخصات هنری گوتیک و رومانسک
۲۷۶	دوره های مختلف گوتیک
۲۷۷	ویژگی های پیکره تراشی گوتیک
۲۷۹	هنر و معماری رنسانس
۲۷۹	رنسانس آغازین

- ۲۸۰ رنسانس میانه.
- ۲۸۰ پیکره تراشی عصر رنسانس در قرن ۱۵.
- ۲۸۰ مهمترین ویژگی ها معماری رنسانس.
- ۲۸۰ آثار برجسته معماری عصر رنسانس.
- ۲۸۲ هنر و معماری باروک.
- ۲۸۳ عوامل مؤثر در هنر باروک.
- ۲۸۴ ویژگی های معماری ، پیکره تراشی و نقاشی باروک در ایتالیا.
- ۲۸۴ پیکره تراشی.
- ۲۸۴ نقاشی.
- ۲۸۴ باروک هلند.
- ۲۸۵ باروک (فرانسه).
- ۲۸۵ ویژگی ها.
- ۲۸۶ نقاشی باروک فرانسه.
- ۲۸۶ ویژگی ها.
- ۲۸۶ باروک انگلستان.
- ۲۸۶ ویژگی ها.
- ۲۸۷ سرچشمه.

پیشگفتار

تمدن نتیجه فعالیت مغز و دست آدمی بوده و هنر نوعی کار است که باعث تکامل بخشی مغز می-شود. سر با اسان آفریده شده است چون آنچه اهمیت انسان را نسبت به حیوان نشان می‌دهد ابزار سازی وی است که خود هنر محسوب می‌شود. انسان ابتدا با سرما، طوفان، غرش حیوانات و موارد دیگر درگیر شد و تنها طلوع خورشید به او آرامش می‌داد و با غروب خورشید دوباره هول هراس‌انگیزی او را در بر می‌گرفت؛ نور و گرما بزرگترین عامل حیات بودند، از این رو بود که جهان به خیر و شر تقسیم شد. در اولین شعری که بشر سرود درباره خورشید و روشنایی باشد. انسان همواره تحت تأثیر موسیقی، چهره و موسیقی، صدای پرندگان، آبشار، روشنایی و وزش نسیم بود. زیباپرستی انسان از همان ابتدا وجود داشت؛ هنر از ابتدا در خدمت زندگی انسان قرار می‌گیرد و یاور انسان در تکامل وی می‌شود. انسان به وسیله شکار می‌سازد یا پناهگاهی چون غار می‌یابد هنرمند است؛ لازم به ذکر است که روش بسیار از صنایع، هنر است.

در دوره پارینه سنگی بشر سنگ را می‌شکست و با ویژگی‌های آن آشنا می‌شود. بشر در این دوره همه چیز را جاندار می‌بیند، در حیوانات ویژگی‌هایی می‌بیند که آن را ستایش می‌کند و هیچ چیز برای هنرمند بی‌هدف نیست؛ انسان هرچیزی را دنبال می‌کند برای ادامه حیات است؛ پس هنر زندگی انسان را هدفدار و برای آن مسئولیتی سازنده ایفا می‌کند.

با کشف آتش و آشنایی بشر با مس، انقلابی صورت می‌گیرد؛ این مس باید عصر نوسنگی نامید. در این دوره کیفیت زندگی بشر رشد و حتی خط اختراع می‌شود. بزرگترین هنرمندان این دوره کوزه‌گران بودند. با گذر زمان و تکامل بشر هنر نیز رشد می‌کند. کار هنرمندان در طول تاریخ قوام بخشیدن به زندگی و فرهنگ است. هنرمندان تاج افتخار هر ملت هستند. نقش انسان در هر جامعه به ویژه ایران آنچنان قوی می‌باشد که با توجه به تهاجمات سنگین در دوره‌های مختلف نه تنها فرهنگ و هنر خود را حفظ نمودند بلکه عرب، مغول، ترک و هندی را به رنگ خود درآوردند و آنان را مبلغ فرهنگ و هنر پارسی نمودند. ایرانیان از دیرباز در هنر تبحر خاصی داشتند بطوریکه آثاری از عصر نوسنگی از آنان که متعلق به ده هزار سال پیش از میلاد می‌باشد در غار بختیاری در شمال شرقی شوشتر کشف شد که شیوه‌های شکار و ابزار شکار چون تبر سنگی و درفش استخوانی را نشان می‌دهد. ایرانیان از اولین گروه‌هایی بودند که روی به ساختن خانه آوردند که اولین نمونه-

های این نوع خانه‌ها را در دوازده هزار سال قبل از میلاد در تپه سیلک کاشان می‌بینیم. ایرانیان با خط آشنا می‌شوند و پیشرفته‌ترین تمدن را ایجاد می‌کنند که این تمدن متمدن را در انزان (انشان) شوش خوزستان می‌بینیم. وجود الواح مختلف و کتیبه‌ها نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد که ایران در هزاره چهارم پیش از میلاد وارد ادبیات گردید؛ با این اوصاف دوران تاریخی ایران از سه هزار سال پیش از میلاد آغاز می‌شود. کهن‌ترین آثار ادبی ایرانیان را می‌توان در صخره‌های شهر زئ و نقش برجسته سر پل‌ذهاب یافت. از هزاره دوم تا هزاره اول تحولی عظیم در تاریخ این سرزمین و نقش پیوست و آن ورود مهاجرین آریایی بود که موفق به تشکیل دولت ماد شدند. اینان در زمینه سفال، معماری و شیوه‌های آبیاری صاحب سبک بودند. اوج تمدن و هنر پارسی را باید زمان هخامنشی دانست. حکومتی که در زمینه هنر حجاری و معماری زبانزد عالم می‌باشد. از هنرهای رایج در این هنر نگارگری و کتابت و نقاشی می‌باشد. در ایران انواع شیوه‌های نقاشی از وقایع تاریخی، رزم‌نگاری وجود داشت. شیوه‌ای که پانزده قرن بعد در اروپا شکل گرفت در پنج هزار سال پیش از میلاد شوش و هفت تپه بر روی یک استخوان یا سر سنجاق می‌بینیم. ایرانیان از جمله کسانی هستند که در هنر شیشه‌سازی مقدم بودند. در حفاری‌های چغازنبیل مشخص شد که پنجره معابد و شیوه‌ها بوده است و پیدا شدن گلوله‌هایی که با لعابی از شیشه پوشیده شدند خود معرف تسلط این مردم بر هنر و صنعت آبگینه‌سازی است.

هنر ایرانیان کهن آنچنان جامع است که حتی به هنرهای چون عروسک‌سازی، مدل‌نگاری و آرم‌پردازی را در آثارشان مشاهده می‌کنیم. لازم به ذکر است که مردمی‌ترین هنر ایرانیان موسیقی می‌باشد که کهن‌ترین ابزار موسیقی در حفاری هفت تپه یافت شده است که شبیه سه‌تار بوده است.

در کنار ایران تمدن‌هایی چون مصر، یونان، روم، هند و چین در زمینه هنر و فرهنگ پیشقدم بودند؛ با این حال خارج از تعصبات علمی در بسیاری از زمینه‌ها هنرهای این کشور به پای هنر ایرانی نرسیدند، گرچه شاید در بعضی از زمینه‌های هنری برتری نامحسوسی داشته باشند.

در این کتاب که به اختصار هنر و معماری ایران و جهان را مورد بررسی قرار می‌دهد سعی نموده‌ام با توجه به بضاعت علمی و منابع در دسترس مطالبی در خور شأن خوانندگان آن ارائه دهم.

علی محمودی عالمی

پاییز-۹۲ سوادکوه